

شبکه مضامین نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین:
مورد پژوهی برنامه همکاری جامع ایران و چین
رضا عزیزی^۱، امیرمحمد حاجی یوسفی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۸/۲۳

چکیده:

مسئله این پژوهش، چستی شبکه مضامین نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین از منظر تحلیل‌های منتشر شده درباره برنامه غیررسمی همکاری‌های جامع ۲۵ ساله ایران و چین در سپهر سیاسی ایران در فاصله زمانی اوایل تیرماه ۱۳۹۹ تا پایان شهریور ۱۳۹۹ است. جامعه آماری این پژوهش تمامی منابع اینترنتی مرتبط با این مسئله در ایران بود. پس از بررسی منابع مستخرج از پایگاه‌های داده، داده‌های متشکل از یادداشت‌ها، مصاحبه و گفتگوها و تحلیل‌های مربوط به رسانه‌های ایرانی، ۶۰ منبع به عنوان نمونه در نظر گرفته شد. پایایی نتایج با استفاده از روش هولستی ۰/۹۰۱ برآورد گردید. در این مقاله مضمون‌های نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین از رهگذر این برنامه با استفاده از روش تحلیل مضمون و فرآیند انجام آن به صورت دستی و با استفاده از نرم‌افزار نویو Nvivo انجام شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که می‌توان نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین را در دو مضمون فراگیر کاملاً متضاد «وابستگی متقابل شرقی» با ۱۶ مضمون پایه‌ای و سه مضمون سازمان‌دهنده و مضمون فراگیر «وابستگی شرقی» با ۱۶ مضمون پایه‌ای و ۵ مضمون سازمان‌دهنده خلاصه نمود.

واژگان اصلی: راه ابریشم نوین، ایران، چین، تحلیل مضمون.

۱. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
۲. دانشیار گروه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران
(نویسنده مسئول)
am-yousefi@sbu.ac.ir

مقدمه

پس از سفر شی جین پینگ، رئیس‌جمهور چین به ایران در سال ۲۰۱۶، طرح همکاری‌های ۲۵ ساله در قالب راه ابریشم با ایران به امضای روسای جمهور دو طرف رسید. در طی آن قرار بر این بود که پیش‌نویس این توافقنامه تهیه و به امضای دو کشور برسد. در سال ۱۳۹۷ خورشیدی، علی لاریجانی رئیس وقت مجلس شورای اسلامی به این منظور به چین سفر کرد. در شهریور ۱۳۹۸ محمدجواد ظریف هم برای ارائه سند پیش‌نویس همکاری به طرف چینی به این کشور سفر کرد. در ادامه این تلاش‌ها، خبر تأیید هیات دولت دوازدهم جمهوری اسلامی ایران در اوایل تیرماه ۱۳۹۹، جهت مذاکره بر سر برنامه جامع همکاری‌های ۲۵ ساله ایران و چین منتشر گردید. با انتشار این خبر موجی از تحلیل‌های متعارض درباره آن در رسانه‌های فارسی‌زبان بازتاب یافت و چین در کانون بررسی‌های تحلیل‌گران قرار گرفت. بسیاری از تحلیل‌گران، مقامات، رسانه‌ها و روزنامه‌های مختلف داخلی در ایران در فحواى مباحثشان به دنبال پاسخ به سوالاتی از قبیل چیستی، چرایی و چگونگی توافق ۲۵ ساله با چین و نیز معقول بودن زمان آن، معقول بودن توافق با کشورهایی مانند چین، و بالاخره در اینکه این توافق در چه منطقه جغرافیایی در حال رخ دادن است، بوده‌اند. بنابراین نویسندگان را به این سوال کلیدی و اساسی رساند که:

«شبکه مضامین نگاه ایرانی راه ابریشم نوین از منظر تحلیل‌های مربوط به برنامه غیر رسمی جامع

همکاری ۲۵ ساله ایران و چین، چیست؟»

در این پژوهش سعی بر آن است که شبکه مضامین این نگاه از طریق تحلیل‌ها و روایت‌های متناقض و متعارض منتشر شده درباره برنامه غیر رسمی همکاری‌های جامع ۲۵ ساله ایران و چین در فاصله زمانی اوایل تیرماه ۱۳۹۹ تا پایان شهریور ۱۳۹۹ در ایران که بیشتر فضای سیاسی و افکار عمومی را درگیر خود کرده بود، ارائه شود.

مفهوم‌شناسی

راه ابریشم نوین چین (ابتکار کمربند و راه)

ابتکار کمربند و راه^۱ (عناوین دیگر آن «یک کمربند و یک راه»^۲، «راه ابریشم جدید»^۳، یا «راه

^۱. BRI

^۲. OBOR

^۳. SRI

ابریشم ۲) راه در ۲۰۱۳ مطرح شد که دارای شش کریدور زمینی و یک مسیر دریایی بود و اکنون ابعاد فضایی، هوایی و دیجیتالی هم پیدا کرده است. بخش زمینی آن از شش کریدور تشکیل شده که سه کریدور آن یکی از کشورهای شمال ایران و دیگری از کشورهای جنوب ایران و سومی هم از مرکز ایران می‌گذرد. اما ایران در کمر بند شمال و جنوب، عملاً نقشی ندارد و در کمر بند مرکزی هم نقش فرعی را در مقایسه با دو کریدور دیگر پیدا کرده است. بنابراین این راه دو مسیر اصلی دارد: بخش کمر بند زمینی آن در قزاقستان و بخش راه دریایی آن در اندونزی در سال ۲۰۱۳ از سوی شی جینپینگ رییس جمهور چین اعلام شد. آغاز کمر بند زمینی از مرکز چین است که با عبور از مرز چین و قزاقستان وارد آسیای مرکزی می‌شود و با عبور از شمال ایران به عراق، سوریه و ترکیه وارد می‌شود. در استانبول با عبور از تنگه بسفر وارد اروپا می‌شود و از بلغارستان، رومانی، جمهوری چک و آلمان به غرب اروپا می‌رسد و از آنجا این مسیر به جنوب یعنی ایتالیا و بندر ونیز می‌رود تا به مقصد راه ابریشم دریایی بپیوندد. آغاز راه دریایی آن هم از جنوب چین است که از تنگه مالاکا میان مالزی و اندونزی می‌گذرد و به بندر کلکته در شرق هند می‌رود، سپس از میان اقیانوس هند به قاره آفریقا و کشور کنیا وارد می‌شود. این مسیر با عبور از سریلانکا، از طریق خلیج عدن و دریای سرخ به شاخ آفریقا می‌رود و از مسیر دریای سیاه به یونان و در نهایت به بندر ونیز در ایتالیا می‌رسد. البته چین چندی بعد از اعلام ابتکار کمر بند و راه با پیشنهاد «رشته مروارید^۱ خلیج فارس»، کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را به جمع کشورهای مسیر راه دریایی افزود و بدین طریق کشورهای عرب خلیج فارس جزء راه دریایی این ابتکار شدند (John 2017 & Ume and Arhama 2017 & Xuewen 2016). حزب کمونیست چین طرح ابتکار کمر بند و راه را تبدیل به بخشی از قانون اساسی چین کرده است و در راستای آن پنج هدف و قاعده اصلی را عنوان کرده است: ادغام مالی، تبادلات مردم با مردم، هماهنگی سیاست، تجارت آزاد و بی‌مانع و پیوند میان تاسیسات (-Zeng & Zhen & Zu-Jun & Jiuh-Biing & Gaod 2018).

نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین در منابع علمی-پژوهشی

بعد از اعلام ابتکار کمر بند و راه در ۲۰۱۳، پژوهش‌های اندکی تا کنون اعم از مقالات، کتب و

۱. String of Pearls strategy

پایان‌نامه‌های فارسی به آن پرداختند. افزون بر آنکه تحلیل‌های این منابع متمرکز بر اهداف، نتایج و در برخی موارد هم فرصت‌ها و چالش‌های آن بوده است. هیچ کدام از این منابع پژوهشی به طور مستقل و با عنوان نگاه ایرانی به ابتکار کمربند و راه چین به آن نپرداخته‌اند. ضمن اینکه با چارچوب نظری معین و اغلب با روش قیاسی، راه ابریشم چین را بررسی کرده‌اند. در حالی که پژوهش حاضر، نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین را از منظر تحلیل‌های موجود درباره توافق ۲۵ ساله ایران و چین و با روش استقرایی مورد بررسی قرار می‌دهد. چارچوب تحلیل راه ابریشم نوین چین در این اسناد و منابع بر چند گونه می‌باشد: برخی صرفاً بر عوامل استراتژیک و بروکراتیک مؤثر بر همکاری چین و ایران در چارچوب ابتکار کمربند و راه پرداخته‌اند (شریعتی‌نیا و عزیز، ۱۳۹۶). برخی امنیت انرژی چین را چالش این کشور شمرده‌اند و هدف از راه ابریشم نوین را تامین امنیت انرژی چین دانسته‌اند (آجیلی، سلامی زواره و فلاحی برژکی، ۱۳۹۶). برخی دیگر آن را برانگیزاننده رقابت‌های ژئواکونومیک بین قدرت‌های بزرگ و بر کانونی بودن ایران در طرح احیاء راه ابریشم خشکی چین تاکید دارند (زرقانی و حجی‌پناه، ۱۳۹۵). برخی دیگر بعد از طرح دو گونه متفاوت از طرح راه ابریشم جدید (گونه فرامنطقه‌ای پیشنهاد آمریکا و گونه درون منطقه‌ای پیشنهاد چین) و با مقایسه آنها با یکدیگر، معتقدند طرح کمربند اقتصادی راه ابریشم چین (در هر دو گونه خشکی-دریایی) به علت ملحوظ داشتن نقش اساسی و محوری ایران می‌تواند تامین‌کننده منافع ژئواستراتژیک، اقتصادی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران در منطقه باشد (بیزدانی، امیدی، و شاه محمدی، ۱۳۹۵).

برخی «راه ابریشم جدید را نظریه چینی برای رهایی از محدودیت‌های استراتژیک معرفی می‌کنند (ملکی و رئوفی، ۱۳۹۷). این منابع معتقدند افزایش انکاء اقتصاد چین به واردات سوخت‌های فسیلی، الزامات توسعه طرح یک کمربند یک راه و کاهش تدریجی ارزش استراتژیک غرب آسیا برای آمریکا از عوامل اصلی در تحول تدریجی سیاست چین در قبال غرب آسیا از اصل عدم مداخله به سیاست گسترش تعاملات اقتصادی-سیاسی است (آدابی، ۱۳۹۷). در واقع این منابع، راه ابریشم چین را پروژه تسخیر می-نامند و معتقدند ایران را در زنجیر برتری‌جویی‌های چینیان باورمند به ظهور مسالمت‌آمیز و علاقمند به غرب آسیا می‌اندازد (خلیلی، ۱۳۹۵). از نظر این دست از منابع هدف این پویایی جدید چین، نهادینه‌سازی جایگاه این کشور، به مثابه یک قدرت بزرگ چند بُعدی (اقتصادی-سیاسی-فرهنگی- استراتژیک) و تبدیل شدن به قدرت جهانی و گسترش حوزه نفوذ و تأثیرگذاری است و آن را نوعی طرح مارشال چینی معرفی می‌کنند. به طوری که می‌تواند سیاست خارجی چین را به گسترش‌گرایی بکشاند (موسوی‌شفایی،

۱۳۹۴، امیراحمدیان و صالحی دولت‌آباد، (۱۳۹۵).

با وجود این، برخی دیگر معتقدند توسعه و قدرت‌یابی چین به خاطر پذیرش و پیروی از قواعد لیبرال-دموکراسی رخ داده است و در پرتو پیوند پایاتر چین با غرب این روند رشد و توسعه روزافزون توان پیشروی دارد از اینرو قواعد حاکم بر نظم بین‌الملل با قدرت‌گیری چین به چالش کشیده نخواهد شد (رستمی، ۱۳۹۱). برخی هم با مفروض گرفتن جهانی شدن بر نقش مولفه‌های فرهنگی راه ابریشم در همگرایی کشورهای منطقه غرب آسیا تاکید دارند (مجیدی و دهقانیان‌فراشاه، ۱۳۹۶).

برنامه غیر رسمی جامع همکاری راهبردی ۲۵ ساله ایران و چین

در چارچوب ابتکار کمربند و راه، چین بیش از ۸۰ توافق شراکت راهبردی با کشورها دارد. از میان آنها چین در غرب آسیا ۱۳ توافقنامه شراکت راهبردی را با این کشورها به امضاء رسانیده است که پنج توافقنامه آن (ایران، عربستان، امارات، مصر و الجزایر) ویژگی جامع دارد. یعنی برنامه جامع شراکت راهبردی است و نه صرفاً شراکت راهبردی که خود نشان از اهمیت ایران برای چین دارد. اما توافق جامع راهبردی چین و ایران در مقایسه با سایر کشورهای غرب آسیا که کمی دیرتر هم توافق با چین را در چارچوب راه ابریشم به امضاء رسانده‌اند، از نظر عملیاتی و اجرایی تقریباً معلق مانده است (Fulton, 2019).

پس از سفر شی‌جین‌پینگ به ایران در سال ۲۰۱۶ بود که طی آن طرح همکاری‌های ۲۵ ساله در قالب راه ابریشم با ایران به امضای روسای جمهور دو طرف رسید و قرار بر این بود که پیش‌نویس این توافقنامه تهیه و به امضای دو کشور برسد. در سال ۱۳۹۷ خورشیدی، علی لاریجانی رییس وقت مجلس شورای اسلامی به این منظور به چین سفر کرد. در شهریور ۱۳۹۸ محمدجواد ظریف هم برای ارائه سند پیش‌نویس همکاری به طرف چینی به این کشور سفر کرد. با وجود این تلاش‌ها و بالا بودن حجم تجارت با چین و نیز با گذشت ۵ سال از آن زمان، هیچکدام منجر به این نشد که بیانیه ۲۰۱۶ تبدیل به توافق‌نامه و در گام بعدی به قرارداد تبدیل شود [تابناک]. در واقع روابط ایران و چین هیچگاه از چارچوب رفت-وآمدهای دیپلماتیک عبور نکرد و در عمل به سطح همکاری راهبردی نرسید.

نحوه گردآوری داده‌ها و نحوه ارزیابی روایی و پایایی پژوهش

پرسش پژوهش حاضر، چیستی نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین از طریق تحلیل‌های منتشر شده درباره برنامه جامع همکاری ۲۵ ساله ایران و چین است. به این منظور داده‌های این مطالعه از منابع ثانویه، از

جمله روزنامه و رسانه‌های خبری-تحلیلی اینترنتی موجود در بستر وب تهیه شده است. در تحقیقات تجاری، مصاحبه‌های عمیق اغلب به عنوان روش اصلی جمع‌آوری داده‌های اولیه در نظر گرفته می‌شوند، در حالی که سایر منابع اطلاعاتی به عنوان مکمل در نظر گرفته می‌شوند. با این حال، در این زمینه، منابع داده ثانویه برای تحلیل ادراکات فعلی درباره BRI در ایران کافی و مناسب بودند.

جدول یک: منابع داده‌ها

منابع	دسته‌بندی اسناد	
	آیتم‌های خبری-تحلیلی رسانه مربوطه	گفتگو و مصاحبه رسانه مربوطه با افراد مطلع
روزنامه شرق	۲	۲
پایگاه تسنیم	۳	۳
روزنامه اعتماد	۳	۱
روزنامه کیهان	۳	۰
روزنامه آرمان ملی	۰	۲
روزنامه فرهیختگان	۳	۱
پایگاه دیپلماسی ایرانی	۱	۱
پایگاه فارس	۲	۰
پایگاه آنا	۱	۱
تک منابع مرتبط	۱۱	۶
دیگر منابع نامرتبط	۱۲	۲

بنابراین جامعه آماری شامل ادبیات موجود در زمینه نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین از طریق تحلیل-های منتشر شده درباره برنامه همکاری ۲۵ ساله ایران و چین در فضای رسانه‌های تحلیلی و خبری در ایران در بازه زمانی تیر تا شهریور ۱۳۹۹ می‌باشد. این مطالعه شبکه معنایی نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین را از طریق بررسی برنامه همکاری ۲۵ ساله ایران و چین در چارچوب زمان تحقیق مستند می‌کند. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از منابع مختلف اینترنتی انجام شد. Google به عنوان موتور جستجوی اصلی برای جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت، چرا که دسترسی به دامنه عمومی را تسهیل می‌کند.

علاوه بر این، دامنه تحقیق با استفاده از تنظیمات پیشرفته گوگل محدود شد تا جستجو در حوزه مطالعه محدود شود و فقط اطلاعات مربوطه به دست آید. این کار شامل یادداشت‌های تحلیلی خبری و گفتگوها و مصاحبه‌های حاوی اطلاعات واقعی بود. چندین کلید واژه و اصطلاح برای به دست آوردن منابع در این تحقیق در موتور جستجوی گوگل جستجو شد که شامل موارد ذیل بود: «توافق ۲۵ ساله ایران و چین»، «متن قرارداد ۲۵ ساله ایران و چین»، «متن توافق ایران و چین»، «قرارداد ایران و چین ۲۵ ساله»، «متن قرارداد ایران و چین»، «جزئیات قرارداد ایران و چین»، «سند همکاری ایران و چین». بر پایه جستجوی منابع در گوگل با اصطلاحات یاد شده، تعداد ۶۰ منبع فارسی داخلی در ایران شناسایی گردید که از ۱۴ منبع امکان استخراج کد مرتبط با نگاه ایرانی میسر نشد و در نهایت ۴۶ منبع شامل کد مرتبط باقی ماند. برای سنجش روایی تحقیق حاضر، علاوه بر این که مضمون‌های فراگیر، سازمان‌دهنده و پایه بر اساس استقرای داده‌ها انتخاب شده‌اند، نظرات برخی خبرگان در این مسئله نیز در نظر گرفته شده است. همچنین در این تحقیق برای محاسبه پایایی از روش هولستی استفاده شده است. در این روش متون در دو مرحله کدگذاری می‌شوند. سپس با استفاده از فرمول زیر درصد توافق مشاهده شده محاسبه می‌شود:

$$PAO = \frac{2M}{n1 + n2}$$

در این فرمول M تعداد توافق در دو مرحله کدگذاری (ضریب پایایی)، $n1$ تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله اول و $n2$ تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله دوم می‌باشد. PAO نیز عددی بین صفر (عدم توافق) و یک (توافق کامل) خواهد بود. این شاخص برای تحقیق حاضر به صورت زیر است:

$$PAO = (2 \times 692) / (821 + 715) = 0/901$$

با توجه به نتیجه فرمول، مقدار ضریب پایایی حدود 90 درصد شد که نشان می‌دهد نتایج این تحقیق قابلیت اعتماد زیادی دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش انجام این پژوهش تحلیل مضمون شبکه‌ای است. به طور کلی تحلیل مضمون روشی برای شناخت و سازماندهی الگوهای موجود در یک محتوا و معانی موجود در داده‌های کیفی است. بدین معنا

که فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. ویژگی بسیار مهم و کلیدی این روش، انعطاف‌پذیری آن است (Attride-Stirling, 2001, Braun & Clarke, 2006). تحلیل مضمون اولین روش تحلیل کیفی و مبنای سایر روش‌های تحلیل داده‌های کیفی است. این روش مهارت‌های اساسی مورد نیاز برای بسیاری از تحلیل‌های کیفی را فراهم می‌کند. فعالیت نظام‌مند با داده‌های کیفی با هدف شناسایی معانی مشترک، طبقه‌بندی و دسته‌بندی آنها در گروه‌های مختلف و تبدیل آنها به یک خوشه یا خوشه‌ها برای تشکیل مضامین انتزاعی‌تر، مهارت‌هایی هستند که محققان کیفی باید داشته باشند (Holloway & Todres, 2003, Braun & Clarke, 2006). تحلیل مضمون با چهار روش ماتریس مضامین، قالب مضامین، تحلیل مقایسه‌ای، و شبکه مضامین انجام می‌گیرد. در این نوشتار از روش تحلیل «شبکه‌ی مضمونی» (Thematic Network) که آتراید-استرلینگ (Attride-Stirling) توسعه داده‌اند، بهره برده می‌شود.

شبکه‌ی مضامین

شبکه مضامین روشی مناسب در تحلیل مضمون است. شبکه مضامین، بر اساس روندی مشخص، پایین‌ترین سطح قضایای پدیده را از متن بیرون می‌کشد (مضامین پایه)؛ سپس با دسته‌بندی این مضامین پایه‌ای و تلخیص آنها به اصول انتزاعی‌تر دست پیدا می‌کنند (مضامین سازمان‌دهنده)؛ در قدم سوم این مضامین عالی به صورت مضامین حاکم بر کل متن در می‌آیند (مضامین فراگیر)؛ سپس این مضامین به صورت نقشه‌های تارنما، رسم و مضامین برجسته هر یک از این سه سطح همراه با روابط میان آنها نشان داده می‌شود. شبکه‌های مضامین به صورت گرافیکی و شبیه تارنما نشان داده می‌شوند تا تصور وجود هر گونه سلسله مراتب در میان آنها از بین برود، باعث شناوری مضامین شود و بر وابستگی و ارتباط متقابل میان شبکه تاکید شود. در این نوع تحلیل، سعی بر آن است که از مضامین پایه‌ای که آشکار و مصرح هستند به سوی مضامین کلی‌تر حرکت شود تا به مضمون یا مضامین اصلی متن دست پیدا شود (Attride-Stirling, 2001: 388,389).

(Attride-Stirling, 2001: 388). FIGURE 1. Structure of a thematic network

مراحلی که برای یافتن شبکه‌ی مضمونی لازم است طی شود در جدول نشان داده شده است. تحلیل شبکه مضمونی را می‌توان به طور کلی به سه بخش اصلی تقسیم نمود: اول تجزیه متن، دوم اکتشاف متن و سوم یکپارچه کردن اکتشاف‌ها (Attride-Stirling, 2001: 391)

جدول ۲: مراحل تنظیم شبکه‌ی مضمونی (Attride-Stirling, 2001: 391)

مرحله‌ی تحلیلی	گام	اقدام
اول: خرد کردن و کوچک کردن متن	گام اول: کدگذاری	تهیه یک چارچوب کدگذاری
		تجزیه متن به پاره‌گفتارها با استفاده از چارچوب کدگذاری
	گام دوم: شناخت مضامین	انتزاع مضامین از پاره‌گفتارها
		تصحیح مضامین
	گام سوم: ساختن شبکه‌های مضمونی	منظم کردن مضامین
		یافتن مضامین پایه‌ای

بازآرایی مضامین پایه‌ای برای یافتن مضامین سازمان‌دهنده		
استخراج مضمون (مضامین) فراگیر		
ترسیم شبکه (های) مضمونی		
بازبینی و تصحیح شبکه (های) مضمونی		
توصیف شبکه	گام چهارم: توصیف و	دوم: اکتشاف متن
اکتشاف شبکه	کشف شبکه‌های مضمونی	
	گام پنجم: خلاصه کردن شبکه‌های مضمونی	
	گام ششم: توصیف الگوها	سوم: یکپارچه‌سازی اکتشاف‌ها

یافته‌های پژوهش

این پژوهش شامل پروسه تحلیل مضمون و متشکل از دو زیربخش کدگذاری و تحلیل مضامین است. در قسمت کدگذاری ابتدا و به طور کلی منابع مرتبط با موضوع بررسی شدند. در ادامه فرآیند کدگذاری آغاز شد. در این پروسه سازه نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین به عنوان چراغ راهنما دائما مورد توجه بود و با توجه به آن، قسمت‌هایی از محتوای منابع که به صورت صریح یا تلویحی مشمول کد مورد نظر بود، علامت‌گذاری شد. بر پایه محتوای هر قسمت، یک نام برای آن در محتوای منابع در نظر گرفته و کامنت^۱ لازم در آن قسمت از منبع مزبور نگاشته شد. همراه با انجام کدگذاری یک فایل جداگانه در نظر گرفته شد و نام همه کدها در آن ذخیره شد. پس از آن کدگذاری‌های بیشتر و مداومی انجام پذیرفت و با مراجعه مستمر به فایل ذخیره شده کدها و بررسی‌های مجدد و تطبیق بخش‌های مورد نظر با نام‌های در نظر گرفته شده، موارد مشابه تایید شدند و موارد جدید نیز کدگذاری شده و نام جدیدی به آنها اختصاص یافت و کدهای جدید هم به فایل کدهای ذخیره شده اضافه گردید.

با پایان کدگذاری متون مورد نظر در مرحله اول، قسمت‌های مشخص شده به نرم‌افزار NVivo وارد شد. در حین انجام این کار، منابع مورد نظر این پژوهش دوباره مورد واریسی قرار گرفتند تا برخی معانی با

^۱.Comment

کدگذاری مجدد به فهرست کدها اضافه کردند و برخی کدهای نامرتب حذف شوند. پس از انجام این کار، کدگذاری‌های مشخص که به صورت دستی انجام گرفته بود به نرم‌افزار وارد شد تا اینکه کدها به صورت یک لیست مشاهده گردید. در آغاز، ۸۲۱ کد، معین گردید که با واری‌های مستمر تعداد ۷۱۵ کد باقی ماند و البته تعداد ۶۹۲ کد هم (حاصل از مرحله اول و مرحله دوم کدگذاری) مشترک بود. با این پروسه و با وارد کردن تعداد کدها در مراحل یک و دو و نیز کدهای مشترک در فرمول هولستی، شاخص PAO برای این پژوهش ۰/۹۰۱ حاصل گردید که خود پایایی بالای این تحقیق را نشان می‌دهد.

با انجام این مرحله از کدگذاری و با رفت و برگشت‌های بسیار بین منابع و نرم‌افزار، نوبت به پروسه تعیین مضامین رسید. ابتدا با کنار هم قراردادن کدهای شبیه به هم، فضا برای ایجاد مضامین پایه فراهم شد. در حین انجام این کار، برخی کدها در سطح بالاتری مشاهده شد و با بازبینی مجدد آنها، در سطوح خردتر جای گرفتند و در ادامه مجدداً پروسه تعیین مضامین انجام پذیرفت. بعد از آن به هر مضمون پایه یک نام اختصاص یافت و مضامین مشابه درهم ادغام شدند. با تداوم پروسه تعیین مضامین و انتزاعی‌تر کردن آنها، مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر نیز حاصل آمد. در پایان برای فهم نگاه ایرانی به ابتکار کمربند و راه از منظر تحلیل‌های رسانه‌ای و تحلیلی در نسبت توافق ۲۵ ساله ایران و چین در بازه زمانی تیر تا شهریور ۱۳۹۹، دو مضمون فراگیر متضاد و متعارض وابستگی متقابل شرقی و وابستگی شرقی در ایران به دست آمد. نظر برخی خبرگان نیز در مورد الگوی اولیه معنایی به منظور بررسی اعتبار نتایج و یافته‌ها در نظر گرفته شد و الگوی اولیه مورد بازبینی قرار گرفت و در مواردی حذف و اضافات جدیدی صورت پذیرفت.

مضامین مرتبط با نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین با بررسی تحلیل‌ها درباره برنامه جامع همکاری

۲۵ ساله ایران و چین

تجزیه متن

در گام اول از تحلیل مضمونی لازم است از متن اصلی (شامل ۷۱۵ کد) مضمون‌های پایه‌ای استخراج شود. جدول سه شامل جملات کلیدی منتخب درباره توافق ۲۵ ساله ایران و چین از متن اصلی است که در قالب کدهایی سازماندهی شده‌اند. هر کدام از این جملات کلیدی حاوی مضمونی است که با خواندن آن متن مستقیماً به ذهن متبادر می‌گردد. این مضامین که از متن اصلی استخراج شده‌اند، «مضامین پایه‌ای» نامیده می‌شوند.

جدول ۳: تبدیل جملات کلیدی منتخب به مضامین پایه‌ای

ردیف	جملات کلیدی منتخب از متن اصلی	مضمون پایه‌ای	ارجاعات	فروانی
۱	ارزانی نفت و مازاد عرضه آن در بازار، برای طرف چینی یک امتیاز و برد محسوب می شود که در این شرایط بهتر می تواند با فروشنده بزرگی مثل ایران که می تواند امنیت انرژی آن را تضمین کند، به توافق طولانی مدت برسد و برای طرف ایرانی نیز در این بازار بی روتق و شرایط تحریم، یافتن بازاری مطمئن و دائمی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [javanonline, 20 July 2020].	مزایای متقابل تجارت انرژی و امنیت انرژی	[tasnimnews, 20 July 2020] [farsnews, 3 July 2020] [javanonline, 19 July 2020] [javanonline, 20 July 2020] [ana.press, 6 July 2020]	۳۵
۲	کمک چین به نوسازی نظامی جمهوری اسلامی ایران بر اساس این باور که یک ایران از لحاظ نظامی قوی می تواند با مهار آمریکا به نفع چین باشد نیز همراه بوده است و این باور همچنان در سیاست خارجی چینی ها به صورت بالقوه وجود دارد و بر همین اساس تهران و پکن می توانند به عنوان دو متحد در کنار یکدیگر فعالیت کنند [farhikhtegandaily, 20 July 2020].	مهار آمریکا با نوسازی تجهیزات دفاعی - نظامی ایران	[tabnak, 21 July 2020] [farhikhtegandaily, 20 July 2020] [farsnews, 4 July 2020] [farsnews, 13 July 2020]	۲۳
۳	در این مشارکت آنچه نیاز دو طرف است، دسترسی متصفانه به بازارهای متقابل است [javanonline, 19 July 2020].	دسترسی متقابل به بازار	[javanonline, 19 July 2020] [tabnak, 21 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020] [ana.press, 6 July 2020] [tasnimnews, 20 July 2020]	۱۹

۴	<p>از نتایج این قرارداد، حجم بالای سرمایه- گذاری و انتقال فناوری در بخش های مختلف اقتصاد ایران از جمله نفت، گاز، پتروشیمی، حمل و نقل، و کشاورزی خواهد بود [tabnak, 21 July 2020]</p>	<p>سرمایه گذاری و انتقال فناوری به ایران</p>	<p>[tabnak, 21 July 2020] [javanonline, 19 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020] [ana.press, 6 July 2020] [tasnimnews, 20 July 2020]</p>
۵	<p>در این مشارکت آنچه نیاز اصلی ایران است، ارتقای توان تولید است [javanonline, 19 July 2020]</p>	<p>ارتقای توان تولید ایران</p>	<p>[javanonline, 19 July 2020] [tabnak, 21 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020] [ana.press, 6 July 2020] [tasnimnews, 20 July 2020]</p>
۶	<p>مهمترین نتیجه اصلی توافق ۲۵ ساله چین و ایران، بی اثر کردن تحریم های ظالمانه آمریکا و فشار حداکثری آنها است [tabnak, 21 July 2020].</p>	<p>بی اثر کردن تحریم ها و فشار حداکثری آمریکا</p>	<p>[tabnak, 21 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020] [ana.press, 6 July 2020]</p>
۷	<p>چین نگران توسعه افراط گرایی در سین کیانگ است و نیاز به قرائتی از اسلام دارد که با این شیوه های افراط گرایی مقابله کند. در بین تمام قرائت های اسلامی، قرائت اسلامی که ایران مروج آن است، مانع بزرگی در برابر شکل گیری جریان های تروریستی است [farhikhtegandaily, 30 June 2020]</p>	<p>قرائت ایرانی اسلام در مقابله با افراط گرایی</p>	<p>[farhikhtegandaily, 20 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020] [javanonline, 19 July 2020] [farhikhtegandaily, 30 June 2020]</p>
۸	<p>از نتایج اصلی این توافق ۲۵ ساله چین و ایران، افزایش قدرت چانه زنی ایران در منطقه و نظام بین الملل است [tabnak, 21 July 2020]</p>	<p>افزایش قدرت چانه زنی منطقه ای و بین المللی ایران</p>	<p>[tabnak, 21 July 2020] [alef, 4 July 2020] [javanonline, 19 July 2020] [javanonline, 20 July 2020]</p>
۹	<p>چین به همکاری با ایران ادامه خواهد داد حتی اگر برخلاف میل واشنگتن باشد. اگر کشورهای جهان سوم با قدرت</p>	<p>تهدید فشار آمریکا برای همکاری</p>	<p>[farhikhtegandaily, 20 July 2020] [mashreghnews, 19 July 2020]</p>

	javanonline, 19 July 2020[farhikhtegandaily, 30 June 2020[متوسط نظیر ایران نتواند از خود در برابر زورگویی، مداخله و فشار آمریکا دفاع کنند و اشننگتن بیشتر به سلطه جهانی نزدیک می‌شود farhikhtegandaily, 20 July] [2020	
۲۸	farhikhtegandaily, 20 July 2020[mashreghnews, 19 July 2020[javanonline, 19 July 2020[farhikhtegandaily, 30 June 2020[ضرر راهبردی مشترک نظامات مالی بین‌المللی	چین در حوزه نظامات موجود بین‌المللی از جمله نظامات مالی بین‌المللی به شدت متضرر است که حوزه ضرر راهبردی ایران نیز است [javanonline, 19 July 2020]	۱۰
۲۴	farhikhtegandaily, 20 July 2020[mashreghnews, 19 July 2020[javanonline, 19 July 2020[farhikhtegandaily, 30 June 2020[ضرر راهبردی مشترک نظامات لیبرال-دموکراسی	چین در حوزه نظامات موجود بین‌المللی از جمله نظامات مرتبط با ترویج و تحمیل لیبرال-دموکراسی غربی به شدت متضرر است که حوزه ضرر راهبردی ایران نیز است [javanonline, 19 July 2020]	۱۱
۱۷	farhikhtegandaily, 20 July 2020[mashreghnews, 19 July 2020[javanonline, 19 July 2020[farhikhtegandaily, 30 June 2020[ضرر راهبردی مشترک نظامات سایبری بین‌المللی	چین در حوزه نظامات موجود بین‌المللی از جمله نظامات سایبری بین‌المللی به شدت متضرر است که حوزه ضرر راهبردی ایران نیز است [javanonline, 19 July 2020]	۱۲
۴۱	mashreghnews, 19 July 2020[farsnews, 3 July 2020[javanonline, 19 July 2020[ana.press, 6 July 2020[tasnimnews, 20 July 2020[javanonline, 20 July 2020[farhikhtegandaily, 2 July	سابقه غیراستعماری چین	چین اصلاً تجربه استعمارگری ندارد یعنی تجربه تاریخی‌اش این را نشان نمی‌دهد. سابقه تاریخی چین در دنیا این را نشان نمی‌دهد و سابقه جدیدش نیز تأییدکننده این حرف نیست [mashreghnews,] [19 July 2020	۱۳

	2020[
۲۱	[ana.press, 6 July 2020[[javanonline, 19 July 2020[[farhikhtegandaily, 2 July 2020[روابط دیرینه تجاری- فرهنگی	روابط دو کشور قدیمی تاریخی دارد و جاده ابریشم به عنوان نماد این روابط به شمار می رود. بنابراین از ۲ هزار سال پیش روابط اقتصادی و به ویژه فرهنگی میان دو کشور برقرار بوده است. پس از انقلاب اسلامی، روابط ایران با چین گسترش یافت و امروز می توانیم ادعا کنیم روابط دوجانبه تهران و پکن به بلوغ رسیده است [ana.press, 6 July 2020]	۱۴
۱۸	[mashreghnews, 19 July 2020[[farsnews, 3 July 2020[[javanonline, 19 July 2020[[ana.press, 6 July 2020[استعمارناپذیری ایران	سابقه تاریخی ایران نشان نمی دهد که بخواهیم مستعمره جایی شویم، بریتانیا هم نتوانست ما را مستعمره بکند [mashreghnews, 19 July 2020]	۱۴
12	[javanonline, 19 July 2020[[farhikhtegandaily, 2 July 2020[[ana.press, 6 July 2020[فراوانی جمعیت آسیا و قرابت جغرافیایی با چین	تقویت روابط با کشورهایمانند چین به دلیل قرابت جغرافیایی با ایران و قرار گرفتن بیش از ۶۰ درصد جمعیت جهان در این منطقه به مراتب برای تأمین منافع کشور مفیدتر است [javanonline, 19 July 2020]	۱۶
۴۱	[etemadnewspaper, 11 July 2020[[iccim, 14 September 2020[[aftabeyazd, 30 June 2020[فرایندهای سیاسی عوامانه و فردمحور مانع توافق بلندمدت	فردگرایی و عوام گرایی غالب بر فرایندهای سیاسی داخلی ایران چنان گسترده است که مانع از ثبات سیاستگذاری و پایداری به هر نوع توافق بلندمدتی می شود [etemadnewspaper, 11 July 2020]	۱۷
۳۰	[etemadnewspaper, 11 July 2020[[iccim, 14 September 2020[ناکارآمدی باعث بدهکاری به چین	با توجه به ناکارآمدی و فساد که در تخصیص منابع وجود دارد هر گونه ورود سرمایه به ایران در شرایط کنونی	۱۸

	iftabeyazd, 30 June 2020[sharghdaily, 21 July 2020[جز ائتلاف آنها و بدهکار کردن کشور، نتیجه دیگری نخواهد داشت etemadnewspaper, 11 July] [2020	
۲۱	sharghdaily, 21 July 2020[etemadonline, 5 August 2020[iftabeyazd, 30 June 2020[عدم رفع ضعف‌های بنیادین توسعه ملی ایران با توافق	سند همکاری‌های ۲۵ ساله ایران و چین معجزه‌ای ندارد که باعث برطرف‌شدن ضعف‌های داخلی بنیادین توسعه ملی ایران شود [sharghdaily, 21 July] [2020	۱۹
۱۳	sharghdaily, 21 July 2020[etemadnewspaper, 11 July 2020[icim, 14 September 2020[iftabeyazd, 30 June 2020[نابسامانی‌های اقتصادی ایران مانع جذب سرمایه	نابسامانی‌های اقتصادی ایران از موانع مهم جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی است [sharghdaily, 21 July 2020]	۲۰
۱۱	sharghdaily, 21 July 2020[etemadnewspaper, 11 July 2020[icim, 14 September 2020[iftabeyazd, 30 June 2020[شکندگی دولت عامل فرار سرمایه	سرمایه‌های بزرگ از سرزمین‌های با اقتصاد متلاطم، تورم لجام‌گسیخته و انفجار قیمت‌ها، ناپایداری اقتصادی و בלاتکلیفی‌های قانونی و حقوقی و فساد نظام بوروکراسی می‌گزینند [sharghdaily, 21 July 2020]	۲۱
۷۶	sharghdaily, 21 July 2020[armanmeli, 21 June 2020[icim, 14 September 2020[ensafnews, 13 July 2020[asriran, 17 July 2020[حرکت چین در سایه آمریکا	برای اجرای پروژه‌های مندرج در سند همکاری‌های ۲۵ ساله با چین، ایران باید از تحریم‌های بسیار گسترده آمریکا علیه خود، رها شود و شرکت‌های پیمانکار و مجری و بانک‌ها و مؤسسات بیمه چینی و غیرچینی باید مطمئن باشند که بابت همکاری با ایران مجبور به پرداخت میلیاردها دلار جریمه به آمریکا نخواهند شد [sharghdaily, 21 July] [2020 چین شریک قابل اعتمادی نیست [asriran, 17 July 2020]	۲۲

			<p>قرن گذشته نه تنها چین موضوعی را به نفع ایران وتو نکرده است، بلکه حتی حاضر به دادن رأی ممتنع هم نشده و عینا مانند آمریکا رأی داده است [sharghdaily, 21 July 2020]</p> <p>همکاری با چین منوط به رفع تحریم‌های آمریکا است و بدون حل این مشکل هیچ‌کدام از کشورهای شرق عالم، با ایران همکاری اقتصادی نخواهند کرد [tccim, 14 September 2020].]</p>	
۳۰	<p>armanmeli, 21 June 2020[tccim, 14 September 2020[sharghdaily, 21 July 2020[</p>	<p>چین، نافع و حامی نهادهای بین‌المللی</p>	<p>چین بزرگترین کشوری است که از تحریم‌های ایران بیشترین منافع را برده است [armanmeli, 21 June] 2020</p> <p>شرط تحقق این همکاری‌ها هم رفع موانع بین‌المللی اقتصاد ایران است همان موانعی که برای همکاری ایران با اروپا و آمریکا باید برداشته شود، همان موانع برای توسعه با این کشورهای آسیایی حتی چین نیز باید برداشته شود [tccim,] 14 September 2020</p> <p>ایران برای آنکه بتواند براساس این سند همکاری ۲۵ساله با چین، هر نوع قراردادی را با چین منعقد کند، باید پیش از آن به عضویت «گروه ویژه اقدام مالی» درآمد و از لیست سیاه این نهاد خارج شود [sharghdaily, 21 July] 2020</p>	۳۳
4۴	<p>armanmeli, 21 June 2020[srsiran, 17 July 2020[tccim, 14 September 2020[jetemadnewspaper, 11 July</p>	<p>تله بلدی چینی</p>	<p>بدهکار کردن کشورهای دنیا یکی از بلندپروازی‌های امپریالیستی چینی‌ها در استفاده از قراردادهای بلندمدت برای گرفتن نفوذ در سراسر جهان است.</p>	۲۴

	2020[]sharghdaily, 21 July 2020[]Kalameh, 16 November 2020[کشورهایی که با چین قرارداد اقتصادی منعقد کرده‌اند پس از مدتی به کشورهای بدهکار تبدیل شده و در واقع به مستعمره‌های اقتصادی چین تبدیل شده‌اند [armanmeli, 21 June] 2020] وقتی چینی‌ها به ایران می‌آیند درست همان امتیازات کاپیتالیست‌ها را دریافت خواهند کرد و اگر مرتکب خطب و خطایی شوند اجازه محاکمه آن‌ها را نداریم [asriran, 17 July 2020]. در صورتی که چین بخواهد ۴۸۰ میلیارد دلار در ایران سرمایه‌گذاری کند، این سرمایه‌گذاری بسیار سخت خواهد بود و ما زیر سلطه اقتصادی و سیاسی چین خواهیم رفت [asriran, 17 July] 2020]	
۱۹]armanmeli, 21 June 2020[]sharghdaily, 21 July 2020[]sharghdaily, 5 July 2020[]asriran, 17 July 2020[نگاه مشتری و نه متحد به ایران	واقعیت این است که چینی‌ها به ایران به عنوان یک متحد استراتژیک نگاه نمی‌کنند؛ بلکه به عنوان یک مشتری بزرگ نگاه می‌کنند. چین به ایران به عنوان یک شریک استراتژیک نمی‌نگرد [armanmeli, 21 June 2020]	۲۵
۱۶]sharghdaily, 21 July 2020[]asriran, 17 July 2020[]ccim, 14 September 2020[جایگاه پایین در راه ابریشم نوین	در قیاس با ابعاد بزرگ سرمایه‌گذاری چین در پاکستان، سهم حمل‌ونقل در برنامه ۲۵ ساله با ایران محدود است [sharghdaily, 21 July 2020]	۲۶
۴]ccim, 14 September 2020[]etemadnewspaper, 11 July 2020[]asriran, 17 July 2020[توافق انحصاری باعث وابستگی	اگر قرار است توافق ۲۵ ساله فقط با یک کشور قدرتمند مانند چین رخ دهد، نتیجه‌ای جز وابستگی نخواهد داشت etemadnewspaper, 11 July] 2020]	۲۷
۲۸]etemadnewspaper, 11 July	رفتار پاندولی زیان‌بار	اگر قرار است این توافق صرفاً ابزاری	۲۸

	2020[jirdiplomacy, 23 August 2020[etemadonline, 5 August 2020[sharghdaily, 21 July 2020[aftabeyazd, 30 June 2020[ایران بین قدرت‌های بزرگ	برای اتکا به چین برای مقابله و رو کم- کمی آمریکا باشد، در این صورت تاریخ چهار صد ساله اخیر ایران نشان می‌دهد راهبرد اتکا به یک قدرت برای مقابله با قدرت دیگر همواره شکست خورده است [jirdiplomacy, 23 August 2020]	
۱۷	etemadnewspaper, 11 July 2020[jirdiplomacy, 23 August 2020[etemadonline, 5 August 2020[نبود اجماع در روابط خارجی	در حوزه روابط خارجی هیچ نوع وحدت نظری وجود ندارد. در مجموع شرایط برای رسیدن به هیچ توافق راهبردی با کشورهای دیگر فراهم نیست [etemadnewspaper, 11 July] 2020]	۲۹
۱۶	sharghdaily, 21 July 2020[armanmeli, 21 June 2020[iccim, 14 September 2020[دیپلماسی‌ستیزی ایران	ایران ۱۵ سال است که پس از چشیدن طعم موفقیت‌های بزرگ دیپلماتیک در تحقق امنیت ملی، منافع ملی و توسعه ملی، گرفتار دیپلماسی‌ستیزی شده است [sharghdaily, 21 July 2020]	۳۰
۱۴	sharghdaily, 21 July 2020[armanmeli, 21 June 2020[iccim, 14 September 2020[دیپلماسی‌هراسی ایران	ایران ۱۵ سال است که پس از چشیدن طعم موفقیت‌های بزرگ دیپلماتیک در تحقق امنیت ملی، منافع ملی و توسعه ملی، گرفتار دیپلماسی‌هراسی شده است [sharghdaily, 21 July 2020]	۳۱
۱۱	aftabeyazd, 30 June 2020[etemadonline, 5 August 2020[armanmeli, 21 June 2020[دشمنی ایران با غرب باعث وابستگی به شرق	دشمنی با غرب نباید ما را وابسته به شرق کند [etemadonline, 5 August 2020]	۳۲

تبدیل مضامین

پس از دست یافتن به مضامین پایه‌ای اکنون نوبت آن می‌رسد که مضامین سازمان‌دهنده و مضامین فراگیر با توجه به مضامین پایه‌ای انتزاع شوند. در این مرحله از تحلیل مضمونی سعی می‌شود با سازماندهی

مجدد مضامین اولیه یا همان مضامین پایه‌ای به مضامین انتزاعی تری دست یابیم که ما را به مضمون‌های اصلی‌تر، فراگیرتر و مرکزی‌تر رهنمون سازد.

جدول ۴: از مضامین پایه‌ای به مضامین فراگیر

ردیف	مضمون پایه‌ای	فراوانی کدها	مضمون سازمان‌دهنده	فراوانی کدها	مضمون فراگیر	فراوانی کدها
۱	مزایای متقابل تجارت انرژی و امنیت انرژی	۳۵	منافع مستقل و مشترک بین-المللی	۱۳۰	وابستگی متقابل شرقی	۳۲۴
۲	مهار آمریکا با نوسازی تجهیزات دفاعی-نظامی ایران	۲۳				
۳	دسترسی متقابل به بازار	۱۹				
۴	سرمایه‌گذاری و انتقال فناوری به ایران	۱۵				
۵	ارتقای توان تولید ایران	۱۴				
۶	بی‌اثر کردن تحریم‌ها و فشار حداکثری آمریکا	۱۳				
۷	قرائت ایرانی اسلام در مقابله با افراط‌گرایی	۶				
۸	افزایش قدرت چانه‌زنی منطقه-ای و بین‌المللی ایران	۵				
۹	تهدید فشار آمریکا برای همکاری	۳۳	تهدیدات مشترک بین-المللی	۱۰۲		
۱۰	ضرر راهبردی مشترک نظامات مالی بین‌المللی	۲۸				
۱۱	ضرر راهبردی مشترک نظامات لیبرال-دموکراسی	۲۴				
۱۲	ضرر راهبردی مشترک نظامات سایبری بین‌المللی	۱۷				
۱۳	سابقه غیراستعماری چین	۴۱	زمینه‌های	۹۲		

			مشترک بین - المللی	۲۱	روابط دیرینه تجاری-فرهنگی	۱۴
				۱۸	استعمارناپذیری ایران	۱۵
				۱۲	فراوانی جمعیت آسیا و قرابت جغرافیایی با چین	۱۶
۳۹۱	وابستگی شرقی	۱۱۶	مسائل داخلی ایران	۴۱	فرایندهای سیاسی عوامانه و فردمحور مانع توافق بلندمدت	۱۷
				۳۰	ناکارآمدی باعث بدهکاری به چین	۱۸
				۲۱	عدم رفع ضعف‌های بنیادین توسعه ملی ایران با توافق	۱۹
				۱۳	نابسامانی‌های اقتصادی ایران مانع جذب سرمایه	۲۰
				۱۱	شکندگی دولت عامل فرار سرمایه	۲۱
		۱۰۶	رفتار بین‌المللی هوشمندانه چین	۷۶	حرکت چین در سایه آمریکا	۲۲
				۳۰	چین، نافع و حامی نهادهای بین‌المللی	۲۳
		۸۳	طرح استعماری چینی	۴۴	تله بدهی چینی	۲۴
				۱۹	نگاه مشتری و نه متحد به ایران	۲۵
				۱۶	جایگاه پایین در راه ابریشم نوین	۲۶
				۴	توافق انحصاری باعث وابستگی	۲۷
		۴۵	بحران روابط خارجی ایران	۲۸	نبود اجماع در روابط خارجی	۲۸
				۱۷	حرکت پاندولی زیان‌بار ایران بین قدرت‌های بزرگ	۲۹
		۴۱	رفتار بین‌المللی متعارض ایران	۱۶	دیپلماسی ستیزی ایران	۳۰
				۱۴	دیپلماسی هراسی ایران	۳۱
				۱۱	دشمنی ایران با غرب باعث وابستگی به شرق	۳۲

بر پایه جدول بالا، ۳۲ مضمون پایه‌ای، ۸ مضمون سازمان‌دهنده، و دو مضمون فراگیر شناسایی شده است. از میان ۳۲ مضمون پایه‌ای، ۱۶ مضمون مربوط به مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی بدین شرح است: مزایای متقابل تجارت انرژی و امنیت انرژی (۳۵ کد)، مهار آمریکا با نوسازی تجهیزات دفاعی - نظامی ایران (۲۳ کد)، دسترسی متقابل به بازار (۱۹ کد)، سرمایه‌گذاری و انتقال فناوری به ایران (۱۵ کد)، ارتقای توان تولید ایران (۱۴ کد)، بی‌اثر کردن تحریم‌ها و فشار حداکثری آمریکا (۱۳ کد)، قرائت ایرانی اسلام در مقابله با افراط‌گرایی (۶ کد)، افزایش قدرت چانه‌زنی منطقه‌ای و بین‌المللی ایران (۵ کد)، تهدید فشار آمریکا برای همکاری (۳۳ کد)، ضرر راهبردی مشترک نظامات مالی بین‌المللی (۲۸ کد)، ضرر راهبردی مشترک نظامات لیبرال-دموکراسی (۲۴ کد)، ضرر راهبردی مشترک نظامات سایبری بین‌المللی (۱۷ کد)، سابقه غیراستعماری چین (۴۱ کد)، روابط دیرینه تجاری-فرهنگی (۲۱ کد)، استعمارناپذیری ایران (۱۸ کد)، و فراوانی جمعیت آسیا و قرابت جغرافیایی با چین (۱۲ کد).

۱۶ مضمون پایه‌ای دیگر از میان ۳۲ مضمون شناسایی شده مربوط به مضمون فراگیر وابستگی شرقی است و بدین شرح است: فرایندهای سیاسی عوامانه و فردمحور مانع توافق بلندمدت (۴۱ کد)، ناکارآمدی باعث بدهکاری به چین (۳۰ کد)، عدم رفع ضعف‌های بنیادین توسعه ملی ایران با توافق (۲۱ کد)، نابسامانی‌های اقتصادی ایران مانع جذب سرمایه (۱۳ کد)، شکنندگی دولت عامل فرار سرمایه (۱۱ کد)، حرکت چین در سایه آمریکا (۷۶ کد)، چین، نافع و حامی نهادهای بین‌المللی (۳۰ کد)، تله بدهی چینی (۴۴ کد)، نگاه مشتری و نه متحد به ایران (۱۹ کد)، جایگاه پایین در راه ابریشم نوین (۱۶ کد)، توافق انحصاری باعث وابستگی (۴ کد)، نبود اجماع در روابط خارجی (۲۸ کد)، حرکت پاندولی زیان‌بار ایران بین قدرت‌های بزرگ (۱۷ کد)، دیپلماسی ستیزی ایران (۱۶ کد)، دیپلماسی هراسی ایران (۱۴ کد)، و دشمنی ایران با غرب باعث وابستگی به شرق (۱۱ کد).

مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی دارای سه مضمون سازمان‌دهنده: منافع مستقل و مشترک بین-المللی (۱۳۰ کد)، تهدیدات مشترک بین‌المللی (۱۰۲ کد)، و زمینه‌های مشترک بین‌المللی (۹۲ کد) می‌باشد. به این ترتیب، منافع مستقل و مشترک بین‌المللی با داشتن 40.12 درصد کدهای مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی مهم‌ترین بعد آن است. مضمون تهدیدات مشترک بین‌المللی با داشتن 31.48 درصد و با کمی فاصله به مضمون منافع مستقل و مشترک بین‌المللی، مضمون سازمان‌دهنده مهم دیگر است. مضمون سازمان‌دهنده زمینه‌های مشترک بین‌المللی هم با 28.39 درصد و با فاصله در مرتبه بعدی قرار می‌گیرد. مضمون وابستگی شرقی هم دارای پنج مضمون سازمان‌دهنده: مسائل داخلی ایران (۱۱۶ کد)، رفتار

بین‌المللی هوشمندانه چین (۱۰۶ کد)، طرح استعماری چینی (۸۳ کد)، بحران روابط خارجی ایران (۴۵ کد)، و رفتار بین‌المللی متعارض ایران (۴۱ کد) می‌باشد. به این ترتیب، مضمون سازمان‌دهنده مسائل داخلی ایران با داشتن ۲۹,۶۶ درصد کدهای مضمون وابستگی شرقی مهم‌ترین بعد آن است. بعد از آن و با فاصله نزدیک مضمون سازمان‌دهنده رفتار بین‌المللی هوشمندانه چین با ۲۷,۱ درصد، مضمون سازمان‌دهنده طرح استعماری چینی با ۲۱,۲۲ درصد و با فاصله از دو بعد ماقبل خود، مضمون سازمان‌دهنده بحران روابط خارجی ایران با ۱۱,۵ درصد و مضمون سازمان‌دهنده رفتار بین‌المللی متعارض ایران با ۱۰,۴۸ درصد و با فاصله نزدیک با بعد قبلی خود قرار می‌گیرد.

مجموع کل کدگذاری‌های حاصل از ۶۰ منبع استفاده شده، ۷۱۵ مورد می‌باشد. طبق کدگذاری انجام شده، ۴۵,۳۱ درصد کدها به مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی با ۳۲۴ کد و ۵۴,۶۸ درصد به مضمون فراگیر وابستگی شرقی با ۳۹۱ کد مرتبط است. این یافته نشان می‌دهد که در منابع بیشتر بر مضمون فراگیر وابستگی شرقی تأکید شده است و سپس و با فاصله بر وابستگی متقابل شرقی تأکید شده است. در واقع نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین شامل دو نگاه متضاد و متعارض است که غلبه آن در بین دو نگاه بر مضمون فراگیر وابستگی شرقی در روابط خارجی ایران با چین به شمار می‌آید.

کشف و توصیف شبکه‌ی مضامین

با بررسی و تحلیل مضامین مرتبط با نگاه ایرانی به برنامه جامع همکاری ۲۵ ساله ایران و چین به دو مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی و وابستگی شرقی می‌رسیم که در ادامه توضیح داده می‌شود.

الف) وابستگی متقابل شرقی

وابستگی متقابل بر طبق تعبیر عمومی و به عبارت ساده به معنای وابستگی دوطرفه^۱ است. وابستگی متقابل در سیاست جهان به وضعیت تأثیرات متقابل^۲ میان کشورها یا میان کنشگران در کشورهای مختلف اشاره دارد. این تأثیرات اغلب منتج از معاملات بین‌المللی^۳ یعنی جریان پول، کالا، مردم و پیام‌ها در سطح مرزهای بین‌المللی است. پارامترهای بنیادین وابستگی متقابل را می‌توان شامل قدرت، حساسیت، آسیب‌پذیری، هزینه، تقارن، و عدم تقارن دانست و ویژگی‌های اصلی آن هم با مباحثی چون همکاری،

۱. mutual dependence

۲. reciprocal effects

۳. international transactions

دستاوردهای مطلق (مشترک)، انتخاب عقلانی، بازی با حاصل جمع جبری متغیر یا مثبت پیوند خورده است (Keohane and Nye 2012: 8). با توجه به مضامین به دست آمده در بخش قبل مشخص گردید که مضمون فراگیر وابستگی متقابل شرقی دارای سه مضمون سازمان‌دهنده منافع مستقل و مشترک بین‌المللی، تهدیدات مشترک بین‌المللی، و زمینه‌های مشترک بین‌المللی است. در ادامه درباره هر یک از این مولفه‌ها بحث می‌شود.

مضمون سازمان‌دهنده منافع مستقل و مشترک دارای هشت مضمون پایه‌ای شامل موارد ذیل است: (۱). مزایای متقابل تجارت انرژی و امنیت انرژی؛ (۲). مهار آمریکا با نوسازی تجهیزات دفاعی-نظامی ایران؛ (۳). دسترسی متقابل به بازار؛ (۴). سرمایه‌گذاری و انتقال فناوری به ایران؛ (۵). ارتقای توان تولید ایران؛ (۶). بی‌اثر کردن تحریم‌ها و فشار حداکثری آمریکا؛ (۷). فرائد ایرانی اسلام در مقابله با افراط‌گرایی؛ (۸). افزایش قدرت چانه‌زنی منطقه‌ای و بین‌المللی ایران است. مضمون پایه-ای (۱) به فروش تضمینی نفت ایران به چین و متقابلاً خرید انرژی طولانی‌مدت چین از ایران دارای مزیت مواصلاتی اشاره دارد. مضمون پایه‌ای (۲) از یک سو به نیاز چین به بالا بردن قدرت حضور چین در منطقه و مهار آمریکا و موازنه‌سازی در مقابل آن از طریق ایران و از سوی دیگر به نیاز ایران به نوسازی و توسعه تجهیزات دفاعی و نظامی خود از طریق چین اشاره دارد و بنابراین یک بستان در این حوزه بین دو کشور صورت می‌گیرد. مضمون پایه‌ای (۳) به نیاز مشترک هر دو کشور به ظرفیت بازارهای یکدیگر برای صادرات و واردات مثلاً واردات داروهای مورد نیاز ایران با قیمت مناسب از چین و صادرات کالا به بازار ایران اشاره دارد. مضمون پایه‌ای (۴) به نیاز و منفعت مستقل حاصل از سرمایه‌گذاری عظیم چین در همه بخش‌ها و انتقال فناوری چین در زیرساخت‌های انرژی و حمل و نقل و صنایع دیگر ایران اشاره دارد. مضمون پایه‌ای (۵) به نیاز و منفعت مستقل ایران برای ارتقای توان تولید خود از طریق چین مثلاً فروش محصولات حاصل از فاینانس چین در بخش پتروشیمی ایران و نیز اشتغال پایدار ناشی از جذب گردشگر چینی اشاره دارد. مضمون پایه‌ای (۶) هم به یکی از نتایج مهم توافق ۲۵ ساله ایران و چین که بی‌اثر کردن تحریم‌ها و فشار حداکثری آمریکا مثلاً از طریق سهولت مبادله با ارزهای بومی و پول ملی دو کشور اشاره می‌کند. مضمون پایه‌ای (۷) به نیاز چین برای مبارزه با افراط‌گرایی و تروریسم به طور کلی و به ویژه در سین‌کیانگ در نواحی غربی خود از طریق تفسیر ایرانی از اسلام اشاره دارد. در نهایت مضمون پایه‌ای (۸) به یکی دیگر از نتایج مهم توافق ۲۵ ساله ایران و چین یعنی شکست راهبرد غرب در منزوی‌سازی و تجزیه ایران و

نیز عایق امنیتی در برابر غرب به ویژه آمریکا که منجر به افزایش قدرت چانه‌زنی منطقه‌ای و بین-المللی ایران است اشاره می‌کند.

مضمون سازمان‌دهنده تهدیدات مشترک بین‌المللی از چهار مضمون پایه‌ای: (۱). تهدید فشار آمریکا برای همکاری؛ (۲). ضرر راهبردی مشترک نظامات مالی بین‌المللی؛ (۳). ضرر راهبردی مشترک نظامات لیبرال-دموکراسی و (۴). ضرر راهبردی مشترک نظامات سایبری بین‌المللی تشکیل شده است. مضمون پایه‌ای (۱) به کارشکنی‌ها و فشارهای آمریکا و همچنین اتهامات در حوزه حقوق بشر و دموکراسی به دو کشور اشاره می‌کند که مانع روان‌سازی همکاری‌های متقابل ایران و چین است و در صورت مقابله نکردن دو کشور با آن موقعیت سلطه‌جویی آمریکا تقویت می‌گردد. مضمون پایه‌ای (۲) به کنترل و مدیریت غرب بر حوزه مالیه بین‌المللی مانند جابجایی پول و تبادل ارز اشاره می‌کند که هر دو کشور از آن متضرر می‌شوند. مضمون پایه‌ای (۳) به ارزش‌ها و نهادهای لیبرال-دموکراسی غربی که جنبه ایدئولوژیک و سلطه-جویانه دارد و نیز پروژه غربی‌سازی ایران و چین اشاره دارد که هر دو کشور متضرر هستند. نهایتاً مضمون پایه‌ای (۴) به جنگ‌ها و ویروس‌های سایبری غرب علیه زیرساخت‌های ایران و چین از طریق فضای مجازی، تجهیزات ارتباطی، مخابراتی، شبکه‌های رایانه‌ای و سیستم‌های مبتنی بر رایانه اشاره می‌کند.

مضمون سازمان‌دهنده زمینه‌های مشترک بین‌المللی از چهار مضمون پایه‌ای: (۱). سابقه غیراستعماری چین؛ (۲). روابط دیرینه تجاری-فرهنگی؛ (۳). استعمارناپذیری ایران و (۴). فراوانی جمعیت آسیا و قرابت جغرافیایی با چین تشکیل شده است. مضمون پایه‌ای (۱) به تاریخ روابط خارجی غیر استعماری چین در قدیم و جدید که خالی از تعرض و تعدی است، اشاره می‌کند. مضمون پایه‌ای (۲) به قدمت دو هزار ساله روابط ایران و چین در حوزه‌های تجارت و تبادل فرهنگی اشاره می‌کند. مضمون پایه‌ای (۳) هم به فرهنگ مقاومت و سلطه‌ناپذیری تاریخی ایران اشاره دارد. نهایتاً مضمون پایه‌ای (۴) به قرار گرفتن بیش از دو سوم جمعیت جهان در آسیا و قرار گرفتن دو کشور ایران و چین در این قاره اشاره می‌کند.

ب) وابستگی شرقی

وابستگی به عواملی اشاره دارد که وابستگی متقابل را ایجاد نمی‌کند بلکه تداعی‌گر الگوی روابط سلطه-وابستگی یا همان قصه روابط شمال-جنوب و روابط سلطه است که با چهره همکاری جنوب-جنوب به میدان آمده است. بر طبق نظر دوسانتوس وابستگی، موقعیتی است که در آن اقتصاد کشورهای معینی، مشروط به توسعه و گسترش اقتصادی یک کشور دیگر می‌شود که خود سابقاً وابسته بوده است. در این تعریف وابستگی شامل یک روابط علیّ متّج به توسعه و رشد نابرابر است (Carr Franks)

13-14: 1980). مضمون فراگیر وابستگی شرقی دارای پنج مضمون سازمان‌دهنده مسائل داخلی ایران، رفتار بین‌المللی هوشمندانه چین، طرح استعماری چینی، بحران روابط خارجی ایران، و رفتار بین‌المللی متعارض ایران است که در ادامه هر مولفه بحث می‌گردد.

مضمون سازمان‌دهنده مسائل داخلی ایران خود دارای پنج مضمون پایه‌ای شامل: (۱). فرایندهای سیاسی عوامانه و فردمحور مانع توافق بلندمدت؛ (۲). ناکارآمدی باعث بدهکاری به چین؛ (۳). عدم رفع ضعف‌های بنیادین توسعه ملی ایران با توافق؛ (۴). نابسامانی‌های اقتصادی ایران مانع جذب سرمایه و (۵). شکنندگی دولت عامل فرار سرمایه می‌گردد. مضمون پایه‌ای (۱) به فرایندهای سیاسی غیر سیستمی و غیر کارشناسانه، عوامانه و فردمحور اشاره می‌کند که در نبود توسعه سیاسی، جامعه مدنی و اصلاحات سیاسی حاصل شده است و مانع هر نوع توافق با کشورها از جمله چین می‌شود. مضمون پایه‌ای (۲) به فساد، ساختارهای نهادی ناکارآمد انتصابی و نحوه تخصیص بودجه اشاره می‌کند که در نهایت باعث بدهکاری به چین خواهد شد. مضمون پایه‌ای (۳) هم بر این نکته تاکید دارد که توافق ۲۵ ساله ایران و چین از رفع ضعف‌های بنیادین توسعه ملی ایران ناتوان است. مضمون پایه‌ای (۴) به ساختارهای مزمن معیوب نهادهای اقتصادی ایران اشاره می‌کند که بیشتر از آنکه باعث جذب سرمایه خارجی شود دافع آن است. نهایتاً مضمون پایه‌ای (۵) به ناتوانی و استیصال در انجام وظایف روزمره در حوزه‌های اقتصادی، حقوقی و بروکراتیک و پناه بردن به چین برای برون‌رفت از آنها اشاره می‌کند. اقتصاد متلاطم، تورم لجام‌گسیخته و انفجار قیمت‌ها، ناپایداری اقتصادی و بلا تکلیفی‌های قانونی و حقوقی و فساد نظام بوروکراسی ایران معنای شکنندگی دولت رابه ذهن متبادر می‌کند که نتیجه آن طرد سرمایه‌گذاری‌های خارجی است.

مضمون سازمان‌دهنده رفتار بین‌المللی هوشمندانه چین دارای دو مضمون پایه (۱). حرکت چین در سایه آمریکا و (۲). چین، نافع و حامی نهادهای بین‌المللی است. مضمون پایه (۱) به واقعیات سیاست بین‌الملل و نیز هسته سخت روابط قدرت در روابط بین‌الملل اشاره دارد. بدین معنا که چین آمادگی پذیرش ریسک بالای روابط با ایران در شرایط تحریم و نیز جنگ تجاری چین با آمریکا را ندارد و برخی نشانه‌های آن هم آمار کاهش خرید نفت چین از ایران، خروج خودروسازی چین از ایران، نپذیرفتن ایران در سازمان شانگهای و نیز خروج شرکت سی‌ان‌بی‌سی از ایران بعد از خروج آمریکا از برجام است. مضمون پایه (۲) هم به تنظیم سیاست خارجی چین روی بسترهای نهادی هفتاد ساله لیبرال-دموکراسی اشاره دارد که چین در طی چهل سال گذشته بزرگترین ذینفع آن بوده است و همیشه از آن سود برده است. بنابراین چین فعلاً نهادهای بین‌المللی موجود را تغییر نمی‌دهد و حتی از آن حمایت هم می‌کند و از ایران هم انتظار دارد خود

را با این نهادها تنظیم کند و تطبیق دهد.

مضمون سازمان‌دهنده طرح استعماری چینی خود دارای چهار مضمون پایه‌ای شامل موارد ذیل است: (۱). تله بدهی چینی؛ (۲). نگاه مشتری و نه متحد به ایران؛ (۳). جایگاه پایین در راه ابریشم نوین و (۴). توافق انحصاری باعث وابستگی. مضمون پایه (۱) به وام‌ها و کمک‌های مالی بانک‌های چینی به کشورهای مختلف تحت چارچوب سیاست راه ابریشم نوین اشاره دارد که شرکت‌های چینی در ازای این وام‌ها و ساخت زیرساخت‌های کشورها، آنها را در ازای طلب به اجاره خود در می‌آورد. این مضمون نتایج توافق ۲۵ ساله را مستعمره چین شدن، و نقض استقلال ایران می‌داند و با کاربرد اصطلاحاتی مانند ترکمنچای نفتی، داری شرقی و طرح مارشال چینی آن را صورت‌بندی می‌کند. مضمون پایه (۲) به نوع نگاه چین به ایران به عنوان یک مشتری گروگان و نه متحد اشاره دارد. مضمون پایه (۳) به کریدورهای راه ابریشم در شمال و جنوب ایران اشاره دارد که در آن ایران تقریباً جایگاهی ندارد و تنها در کریدور میانی نقشی فرعی و محدود دارد. تنها مقایسه جایگاه پاکستان در کریدور سیپک با راه ابریشم مسیر ایران نشان می‌دهد که ایران از جایگاه بسیار نازلی در راه ابریشم به طور کلی برخوردار است. مضمون پایه (۴) بر این نکته تاکید دارد که توافقات خارجی بلندمدت باید با همه کشورها و نه صرفاً با چین باشد. در غیر این صورت توافقات انحصاری با یک کشور عامل نفوذ آن کشور و نیز وابستگی به آن می‌گردد.

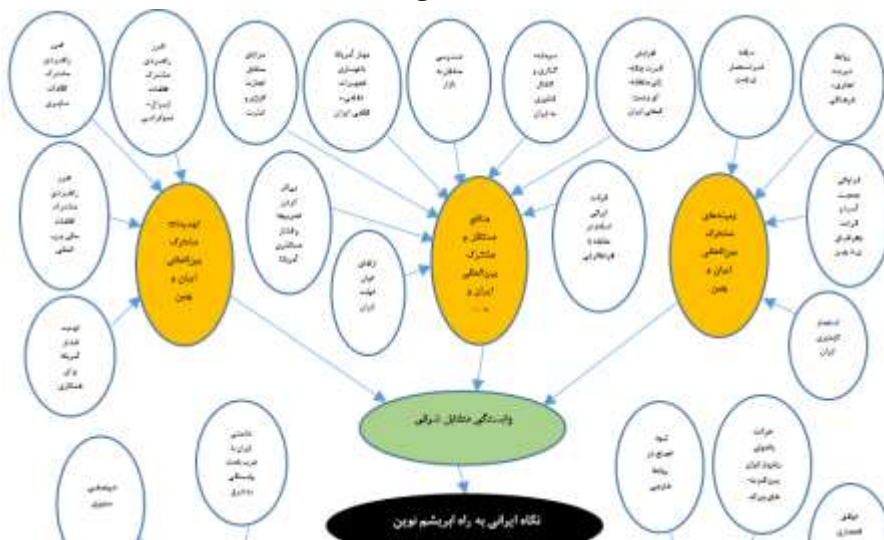
مضمون سازمان‌دهنده بحران روابط خارجی ایران خود دارای دو مضمون پایه‌ای شامل: (۱). نبود اجماع در روابط خارجی و (۲). حرکت پاندولی زیان‌بار ایران بین قدرت‌های بزرگ می‌شود. مضمون پایه (۱) به نبود صدای واحد در سیاست خارجی و آشفتگی و سردرگمی راهبردی در روابط خارجی ایران اشاره دارد. مضمون پایه (۲) به سرخوردگی ایران از برجام و پناه بردن به چین اشاره دارد که در هنگام ضعف برای مقابله با قدرت بزرگ دیگر یعنی آمریکا رخ داده است. بدین معنا که تجربه شکست روابط ایران با غرب مخصوصاً قدرت‌های بزرگ غربی در طول تاریخ و به ویژه ناکامی در کسب منافع ناشی از برجام در چند سال اخیر باعث شده است که ایران برای مقابله با غرب متوسل به قدرت چین برای امنیت و بقا خود باشد. در واقع ایران برای فرار از غرب و آمریکا به زیر چتر یک قدرت بزرگ دیگر اما از نوع شرقی یعنی چین رفته است.

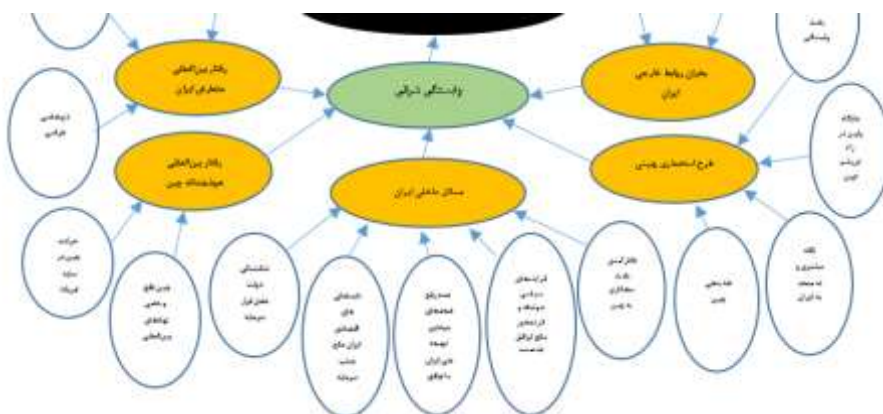
مضمون سازمان‌دهنده رفتار بین‌المللی متعارض ایران خود دارای سه مضمون پایه‌ای شامل: (۱). دیپلماسی ستیزی ایران؛ (۲). دیپلماسی هراسی ایران و (۳). دشمنی ایران با غرب باعث وابستگی به شرق

می‌گردد. مضمون پایه‌ای (۱) به تعارض ایران با جامعه بین‌الملل، غیرعادی بودن رفتارهای مربوط به سیاست خارجی ایران در جامعه بین‌المللی، رد نظامات موجود بین‌الملل و بالاخره تبدیل شدن ایران به بخشی از مسئله نظام بین‌الملل و نه بخشی از راه‌حل مسائل بین‌المللی اشاره دارد. مضمون پایه‌ای (۲) به هراس ایران برای برقراری روابط خارجی به خاطر ترس از دست رفتن هویت اسلام سیاسی و نظامات مبتنی بر آن اشاره دارد. به طوری که قطع ارتباط را بهترین روش تامین منافع ملی می‌بیند. مضمون پایه‌ای (۳) به تعریف هویت سیاسی اسلامی-ایرانی بر پایه دشمنی با هنجارها و ارزش‌های غربی و طرد آنها اشاره دارد که در نهایت به همین دلیل خود عامل وابستگی به شرق می‌شود. چرا که انزوا ممکن نیست و در انتخاب بین شرق و غرب، ایران به دلیل دشمنی با غرب به دامن شرق با همان هزینه‌های فرار از غرب می‌افتد و وابسته به آن می‌کند.

شکل ۳. شبکه مضامین نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین

از منظر تحلیل مضمون برنامه جامع همکاری ۲۵ ساله ایران و چین

نتیجه گیری

نگاه ایرانی به راه ابریشم نوین چین از منظر تحلیل‌های منتشر شده در ایران درباره برنامه جامع غیررسمی همکاری ۲۵ ساله ایران و چین در بازه زمانی اول تیرماه تا پایان شهریور ۱۳۹۹ با توجه به روش تحلیل مضمون و به کارگیری نرم‌افزار Nvivo بررسی شد. بر اساس روش مقاله، ابتدا یک مجموعه متشکل از ۸۲۱ کد از تمامی منابع مرتبط (متن اصلی) به صورت دستی استخراج شد. در مرحله دوم کدگذاری در نرم‌افزار به ۶۹۲ کد رسیدیم. از تطابق کدگذاری مرحله اول و دوم ۷۱۵ کد مشترک بود. بر اساس این کدهای مشترک جملات کلیدی در متن اصلی به صورت نمونه انتخاب شد. سپس با ربط تم‌های اولیه با توجه به محتوا و مضمون آنها، شبکه مضامینی از ۱۸ تم پایه‌ای، شش تم سازمان‌دهنده و دو تم فراگیر به دست آمد.

حال با توجه به یافته‌های پژوهش مشخص شد دو نگاه اصلی، متعارض و متضاد در ایران برای ارتباط خارجی با چین به ویژه در چارچوب راه ابریشم نوین وجود دارد. نگاه وابستگی متقابل شرقی که به نظر می‌رسد نگاه مثبتی به غرب به ویژه ایالات متحده آمریکا ندارد و مسیر روابط خارجی مطمئن را در شرق می‌جوید. اما نگاه وابستگی شرقی که توان بالایی در شکل‌دهی افکار عمومی ایران هم دارند، نگاه مثبتی به آمریکا و غرب دارند و حرکت چین و کشورهای شرق را در سایه غرب به ویژه آمریکا در نظر دارند. در واقع این دو قطبی و دوگانه متعارض درباره چگونگی روابط با غرب به ویژه ایالات متحده آمریکا، هر از چندگاهی و با رخداد‌های مهمی مانند توافق ۲۵ ساله ایران و چین در سپهر سیاسی ایران سر بر می‌آورد.

ریشه‌های این دو نگاه متعارض را می‌توان به وجود دو رویکرد سیاسی اساسی موجود در سپهر سیاسی ایران یعنی اصلاح‌طلبی و اصولگرایی مرتبط دانست. این دو جریان سیاسی پس از انقلاب اسلامی

ایران با نام چپ و راست شناخته می‌شدند. با گذشت زمان به ویژه دوره ریاست‌جمهوری خاتمی و احمدی‌نژاد، ریشه‌های اندیشه‌ای راست و چپ روشن‌تر و اصطلاحات اصلاح‌طلبی و اصولگرایی برای تمایز آنها از یکدیگر مطرح شد [https://b2n.ir/j52277].

شاید بتوان ریشه اصلی شکل‌گیری این دو نگاه در ایران را به تفسیر و نوع نگاه به دین در نظر گرفت که خود را در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نشان می‌دهد. از نظر مبانی فکری و دینی، نگاه اصولگرایان به دین، حداکثری و نگاه اصلاح‌طلبان، حداقلی است. دفاع جریان اول از دین اساساً با رویکرد فقهی و فلسفی-کلامی و دفاع جریان دوم با رویکرد عملگرایی، عقلانی و روانشناسانه صورت می‌گیرد. متفکران جریان اول بر این باورند که قلمرو دین تنها به حوزه مسائل عبادی که مستقیماً به خدا مربوط می‌شود منحصر نیست، بلکه همه زندگی ما در قلمرو دین قرار می‌گیرد و هیچ شأنی از شئون زندگی انسان، خارج از قلمرو دین نیست (مصباح یزدی، ۱۳۷۸؛ ۵۰).

در فضای سیاسی ایران مقصود از اصولگرایی نوعی محافظه‌کاری است که با ویژگی‌هایی نظیر اقتدارگرایی، تمرکزگرایی، ساختارگرایی و عدم انعطاف در برابر تغییر شناخته می‌شود که دغدغه اسلامیت نظام جمهوری اسلامی ایران را دارد. در حالی که اصلاح‌طلبی روشی است ساختارشکنانه و چپ که می‌کوشد از محافظه‌کاری دور باشد و وجه جمهوریت نظام جمهوری اسلامی را برجسته می‌کند. جریان اصلاحات، اصول و مفاهیمی چون جامعه مدنی، مردم‌سالاری دینی، توسعه سیاسی، حاکمیت قانون، شفافیت، مشارکت سیاسی، اعتماد عمومی را مورد نظر قرار می‌دهد. در حالی که اصولگرایی این اصول را غریبی و طرفدار مبارزه سرسختانه با آن است. اصولگرایی، ارزش‌های غربی را به خصوص در بخش فرهنگ و سیاست معایر اصول بنیادین خود می‌داند و ارتباط با غرب را مخل نظام اندیشه‌ای خویش می‌پندارد [https://b2n.ir/j52277].

اصولاً بسیاری از تحلیل‌ها و تفسیرهایی هم که درباره توافق ۲۵ ساله ایران و چین منتشر گردید را می‌توان به این نوع نگاه و ایدئولوژی و نیز تفکر این افراد و رسانه‌ها مرتبط دانست. جریان اصولگرا با غرب مسئله دارد و موافق روابط خارجی گسترده با آن نیست در حالی که جریان اصلاحات اساساً غرب را الگوی تجربه شده حکمرانی در جهان تلقی می‌کند که هزینه‌های آزمون و خطا را در این عرصه داده است. بنابراین معتقد است راه طی شده غرب نسخه توسعه ملی ایران است. اصلاح‌طلبان معتقدند الگوی توسعه شرق به ویژه چین هم ملهم از غرب بوده است و حتی مرادفات دیپلماتیک و روابط خارجی خود را با توجه به نهادهای بین‌المللی موجود تنظیم کرده‌اند. بنابراین ایران هم باید در همین مسیر گام بردارد و تحقق

و اجرایی کردن توافق ۲۵ ساله با چین بدون توجه به این بسترهای نهادی غرب ممکن نیست
[<https://b2n.ir/s26335>]

کتابنامه

- امیراحمدیان، بهرام و صالحی دولت‌آباد، روح‌اله (۱۳۹۵)، «ابتکار جاده ابریشم جدید چین (اهداف، موانع و چالش‌ها)»، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، سال نهم، شماره ۳۶، صص ۹-۴۲.
- آجیلی، هادی، سلامی‌زواره، مهدی و فلاحی‌برزکی، مهرداد (۱۳۹۶)، «امنیت انرژی چین در راستای طرح «یک کمربند-یک جاده»»، فصلنامه تحقیقات سیاسی بین‌المللی، شماره سی و سوم، صص ۶۱-۹۲.
- آدابی، محمدرضا (۱۳۹۷)، «جایگاه خاورمیانه در سیاست خارجی چین (۲۰۰۸ تا ۲۰۱۷)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، گروه روابط بین‌الملل، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم.
- خلیلی، محسن (۱۳۹۵)، «هشدارهای نهفته در نشانه‌های چندگانه‌ای راه ابریشم جدید»، چکیده مقالات نشست منطقه‌ای موسسه بین‌المللی مطالعات آسیای مرکزی (ایکاس) و همایش بین‌المللی جاده ابریشم، ۲۴-۲۵ مهرماه ۱۳۹۵.
- رستمی، محمدرضا (۱۳۹۱)، «تاثیر سیاست خارجی توسعه‌محور چین بر امنیت بین‌الملل»، پایان‌نامه دکتری در رشته روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی.
- زرقانی، سیدهادی و حجی‌پناه، نرگس (۱۳۹۵)، همایش فرآوری پتانسیل‌های ژئوپلیتیکی توسعه در کرانه‌های اقیانوسی جنوب شرق ایران، ۲۷/۱۳۹۵.
- شریعتی‌نیا، محسن، و عزیزی، حمیدرضا (۱۳۹۶)، «همکاری ایران و چین در ابتکار کمربند و جاده»، فصلنامه روابط خارجی، سال نهم، شماره چهارم، صص ۲۹-۷.
- مجیدی، محمدرضا و دهقانیان‌فرشاه، محمدحسین (۱۳۹۶)، «راه ابریشم و ایران فرهنگی؛ مولفه‌هایی برای همگرایی در غرب آسیا»، فصلنامه سیاست، دوره ۴۷، شماره ۳، صص ۷۵۳-۷۷۱.

مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸)، نظریه سیاسی اسلام، جلد ۱، قم، مرکز انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.

ملکی، عباس و رئوفی، مجید (۱۳۹۷)، راه ابریشم جدید؛ یک کمر بند، یک جاده؛ نظریه چینی برای رهایی از محدودیت‌های استراتژیکی، موسسه‌ی فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.

موسوی‌شفایی، سیدمسعود (۱۳۹۴)، «نسل پنجم رهبران چین و ابتکار کمر بند اقتصادی جاده ابریشم»، پژوهش‌های روابط بین‌الملل، شماره ۱۷.

یزدانی، عنایت‌اله، و شاه‌محمدی، پریسا (۱۳۹۳)، «بررسی وجوه مثبت و لزوم پویایی ایران در ابتکار کمر بند اقتصادی از منظر مکتب کینهاگ»، مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره ۹۳.

Attride-Stirling, J. (2001), "Thematic Networks: An Analytic Tool for Qualitative Research", *Qualitative Research*, Vol. 1, No. 3, Pp. 385-405.

Braun, V. & Clarke, V. (2006), "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3, No. 2, Pp. 77-101.

Carr Franks, Edward (1980). *The Effect Of Economic Interdependence On Froeign Relations: Implications For Linkage Diplomacy*, The Rand Corporation, Santa Monica, CA, 90406 AUGUST 1980.

China's Partnership Diplomacy in the Gulf, (2019), available at <https://pomeps.org/friends-with-benefits-chinas-partnership-diplomacy-in-the-gulf#:~:text=Friends%20with%20Benefits:%20China%E2%80%99s%20Partnership%20Diplomacy%20in%20the,bilateral%20issues,%20...%20%201%20more%20rows>

Holloway, I. & Todres, L. (2003), "The Status of Method: Flexibility, Consistency and Coherence", *Qualitative Research*, Vol. 3, No. 3, Pp. 345-357.

Keohane, Robert O., Joseph S. Nye (2012). "Power and Interdependence", Fourth Edition, longman classics in political science is an imprint of pearson.

Ume, Farwa and Arhama, Siddiqa (2017). "CPEC: Prospects of OBOR and South-South Cooperation", the Institute of Strategic Studies Islamabad.

John, Gee (2017). "China's Growing Reach in Central Asia, Indian Ocean Littoral", *The Washington Report on Middle East Affairs*; Washington Vol. 36, Iss. 4, (Jun/Jul 2017): 40-41.

Xuwen, QIAN (2016) *The New Silk Road in West Asia under "the Belt and Road" Initiative*, *Journal of Middle Eastern and Islamic Studies (in Asia)*, 10:1, 26-55, DOI: 10.1080/19370679.2016.12023277.

Zeng-Zhen Shao, Zu-Jun Ma, Jiu-Biing Sheu, H. Oliver Gao (2018). "Evaluation of large-scale transnational high-speed railway construction

priority in the belt and road region”, Transportation Research Part E 117 (2018) 40–57.

entekhab.ir/002MRp
hamshahronline.ir/x6wgy
<http://aftabeyazd.ir/?newsid=163775>
<http://ana.ir/i/502844>
<http://dolat.ir/detail/342972>
<http://farhikhtegandaily.com/newspaper/3989/1/&page=180735>
<http://radiogoftgoo.ir/ChannelNewsDetailsOthers/?m=170003&n=671778>
<http://sharghdaily.com/fa/Main/Detail/267983>
<http://www.armanmeli.ir/fa/news/main/293125>
<http://www.iran-emrooz.net/index.php/news2/85095/>
<http://www.javann.ir/004FD2>
<http://www.kayhan.ir/fa/news/192732>
<http://www.kayhan.ir/fa/news/193231>
<http://www.president.ir/fa/115958>
<http://www.sharghdaily.ir//fa/main/detail/267106>
<http://www.tccim.ir/story/?nid=64986>
<https://b2n.ir/001808>
<https://b2n.ir/074958>
<https://b2n.ir/080972>
<https://b2n.ir/123522>
<https://b2n.ir/132341>
<https://b2n.ir/191995>
<https://b2n.ir/235570>
<https://b2n.ir/296530>
<https://b2n.ir/339223>
<https://b2n.ir/416795>
<https://b2n.ir/431498>
<https://b2n.ir/463823>
<https://b2n.ir/478892>
<https://b2n.ir/483054>
<https://b2n.ir/485387>
<https://b2n.ir/487645>
<https://b2n.ir/493423>
<https://b2n.ir/501327>
<https://b2n.ir/527616>
<https://b2n.ir/575396>
<https://b2n.ir/575500>
<https://b2n.ir/637997>
<https://b2n.ir/708921>
<https://b2n.ir/758489>

<https://b2n.ir/778919>
<https://b2n.ir/813336>
<https://b2n.ir/832475>
<https://b2n.ir/869339>
<https://b2n.ir/873297>
<https://b2n.ir/875964>
<https://b2n.ir/880995>
<https://b2n.ir/893794>
<https://b2n.ir/934195>
<https://b2n.ir/983623>
https://b2n.ir/Iran_China
<https://b2n.ir/r65588>
<https://sharghdaily.com/fa/main/detail/267334>
<https://www.asre-eghtesad.com/dowlat/cat-2/73429>
<https://www.donya-e-eqtasad.com/fa/tiny/news-3671458>
<https://www.eghtesadonline.com/n/2J20>
<https://www.eranico.com/fa/content/121869>
<https://www.ilna.news/fa/tiny/news-941764>
[https://www.kaleme.com/1399/08/10/klm-283089/
mehrnews.com/xSknQ](https://www.kaleme.com/1399/08/10/klm-283089/mehrnews.com/xSknQ)
<https://b2n.ir/j52277>
<https://b2n.ir/n21762>